

Szivárványos pisztráng. (Trutta iridea L.)

rángos vizekben a sporthorgászok által annyira áhított rekord-pisztrángok nem valami kívánatos elemek.

Magyarország területén ma a pisztrágnak két faja él. Az első az őshonos *sebes pisztráng*. A kimondottan hegyvidéki, kristálytisza, oxigéndús vizű patakok s tavak lakója. A legkeresettebb sporthal. Tömegtermelésre nem alkalmas, s mesterséges kelteése, nevelése is csupán az erre alkalmas vizek népesítése arányában szokásos. Bár nem gyors fejlődésű, mégis a kevésbé háborgatott vízben sokszor hatalmas példánnyá fejlődik. Fogtak már 23 és fél (Svájc), 22 (Bosznia), 13 (Vihorlát) és 10 kilós (Gyergyótölgyes) példányt is. A másik a *szivárványos pisztráng*. Ezt Európában 1884-ben, hazánkba pedig 1885-ben telepítették be. Az első európai telep, ahol meghonosodott, a hünningeni, a hazai pedig a Pálffy-féle dejthei tógazdaság volt. A telepítést követő években mint újdonságot nagyon felkarolták s majdnem az összes sebes pisztrángos vizeket szennyezték vele. A telepítés annvira sikerült, hogy sok helyen az értékesebb sebes pisztrángot teljesen kiszorította. Életmódját ismerve ez érthető is. Ivási ideje ugyanis tavaszra esik. Ikrája tehát a hóolvadásokat követő árvizeknek nincs úgy kitéve, mint a december-januárban ívó sebes pisztrángé. Rövidebb a kelési ideje, tehát az elpusztulás veszedelmében is kevésbé forog.

Ismerek patakot, hol tíz év alatt a sebes pisztráng ívása csak két évben, míg a szivárványosé öt éven át sikerült, a tavaszi árvizek miatt. Halunk vízigénye nem oly nagy. Alacsonyabb szintű vizekben, mesterséges tavakban is sikerrel s haszonnal nevelhető. Leggyorsabban életének első éveiben fejlődik. Később lassúbbá válik, úgyhogy szabad vízben az egykilós már ritkaságszámba megy.

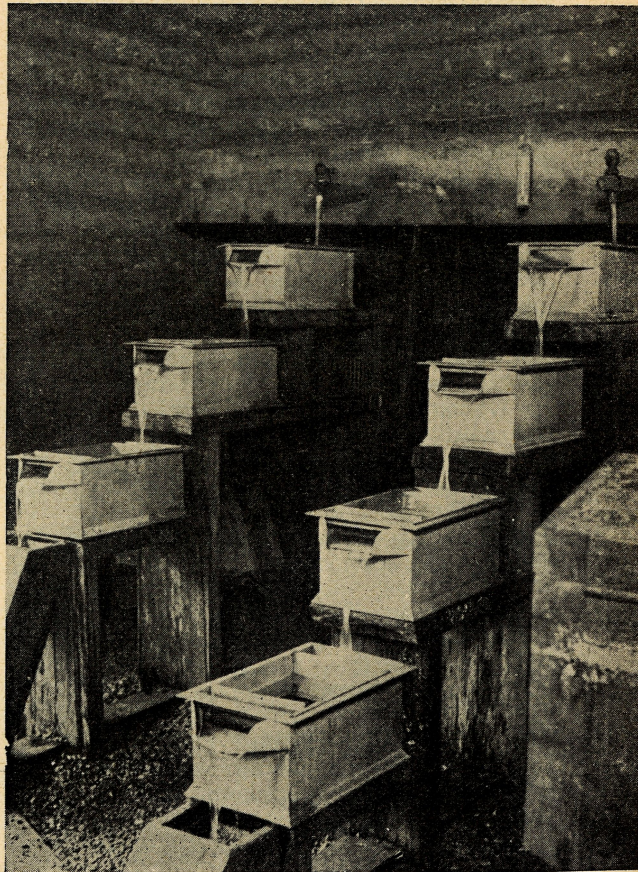
Hazánk a háború előtt valóságos pisztráng-eldorádó volt. Erdély és a Felvidék ugyanis bővelkedett pisztrángos vizekben. 1914-ben már 140 költőház működött. A földművelésügyi minisztérium halászati osztálya pedig évente milliónyi termékeny ikrát osztott ki a víztulajdonosok között. Ennek

a támogatásnak meg is volt az eredménye. Hegyvidéki vizeink hemzsegttek a pisztrángtól s ezeknek különösen angol s amerikai horgász körökben volt jó hírük. S ámbár most kevés pisztrángos területünk, még mindig van annyi, amely szükségletünket s sporthorgászainkat kielégítheti.

Jelenleg pisztrángos vizek s költőházak vannak a visegrádi koronauradalomban, Gyöngyös városának a Mátrában levő erdejében, Kőszeg városnál, a soproni erdőmérnöki főiskolánál, a sopronkőhidai fegyháznál, Csopakon (Veszprém m.), s a bükki szilvásváradalomban. Pisztránggal halasítható, de

üres vizünk még ma is van elég. Ezeknek felkutatása s népesítése elsőrendű közérdek volna, tekintve a pisztráng keresettségét s horgászatának nagyfokú kedvelését.

Az elmondottakból kitűnik, hogy cikkünk furcsa címe igaz, mert ma már a pisztráng valósággal gyárilag készül. Sajnos, erre a kultúra terjedésével szükség is van, ha ennek a nemes és értékes halnak a teljes kipusztulását meg akarjuk akadályozni.

Kaliforniai költő edények

A MAGYAR LAKÁSÉPÍTÉS A HÁBORÚ UTÁN

Írta KOTSIS IVÁN

A világháború évei alatt az építkezés szünetelvé, annak befejeztével súlyos hiányok és szükségletek jelentkeztek, amelyeknek pótlása a háború után Európa-szerte nagy lendülettel indult meg.

Ez a körülbelül 1923-tól kezdődött építési fellendülés legnagyobb feladataival a lakásépítés terén állott szemben, amelyen gyors lakástermeléssel kellett segíteni. Ennek során azonban nemcsak tömegben pótolták a hiányzó lakásokat, hanem a lakások alaprajzi megoldásainak újabb átgondolásával, a lakásigények helyes megfogalmazásával, végül az egészségügyi követelmények fokozott kielégítésével az azelőttieknél jobb lakásokat is termeltek.

Elsősorban a rendelkezésre álló telkek beépítését vizsgálták felül. A városi lakások hibáinak és egészségtelen voltának ugyanis csak egy részében volt oka a lakások rossz alaprajzi beosztása, lényeges részében a telkek helytelen beépítési módja. A spekulációból eredő túlzott kihasználása a telkeknek ugyanis arra vezetett, hogy főként a belső városrészekben a kis, 100—150 négyszögöles telkeket egyenkint körülépítették, ami által azok belsejében kisméretű, sötét és szellőtelen udvar maradt, amelyre nemcsak mellék-helyiségeket, de lakószobákat is nyitottak. Az egyes kis telkeknek ezt a külön-külön való körülzárását rövidesen megszüntették, e helyett az utcák által körülhatárolt nagyobb telektömböket egységesen szegélyezték körül, amelynek révén a telektömb belsejében egyöntetű, tágas és kertszerűen kiképezett térség maradt, amelyre nemcsak lehetett már lakószobákat is nyitni, de ez utóbbiak nyugalmuk és jó megvilágításuk révén legalábbis egyenértékűek, sőt sok esetben jobbak is voltak, mint az utcai szobák. Ezt az úgynevezett «szegélybeépítést» Budapesten már a világháború előtt kipróbálták és alkalmazták, és pedig Warga László műegyetemi tanár, akkoriban a székesfőváros városrendezési szakértőjének elgondolása és tervei alapján, manapság pedig a főváros majdnem minden új beépítéskor kiköti ezt, amelyekre számos

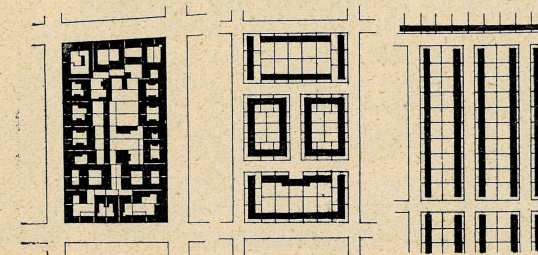
példa közül a legszebb megoldások az újlipótvárosi bérház-blokkoknál láthatók.

A másik helyes beépítési mód, amely még ennél is több levegőt biztosít, a «sávós beépítés». Ilyennél nincsenek zárt, körülhatárolt udvarok, hanem egymás mellett álló, lehetőleg észak-déli irányú párhuzamos épületsávok, amelyek mind a négy oldalukkal szabadon állanak és amelyek között lévő kerterületeket a nap és szél áthatja és ezek levegőjét tisztítja.

E beépítési módok alkalmazásával az épülettömbön belül azután minden ország kereste azokat a bérház-típusokat, amelyek amellel, hogy az ottani igényeknek megfeleltek, nagy tömegben olcsón voltak előállíthatók.

A nyugati országokban az ily egyöntetűen szabályozott rendszerben való nagyobb méretű bérházépítés irányítását a közületek vették kézbe, és pedig a fent jelzett beépítési módokat nem széjjelszórta, hanem egységes nagy területen egyöntetűen alkalmazták, amelynek során egész városrészek területével felérő lakótelepeket létesítettek. Ezeket a telepeket vagy maguk a közületek építették fel, saját költségükön, vagy pedig hathatós anyagi támogatásban részesítették az építőtöket, át lévén hatva attól a tudattól, hogy az államnak érdeke, hogy polgárait emberhez méltó lakásokhoz juttassa. Az itt befektetett költség bőségesen megtérült annak a rendnek és biztonságnak a révén, amelyet a jó lakásokban elhelyezett, nyugodtan élő polgárok nyújtani tudtak. Az anyagi támogatás ellenében a közületek fenntartották maguknak a jogot arra, hogy a beépítés módjába, a lakások alaprendezésébe és egészségügyi kialakításába irányítólag beleszólhassanak.

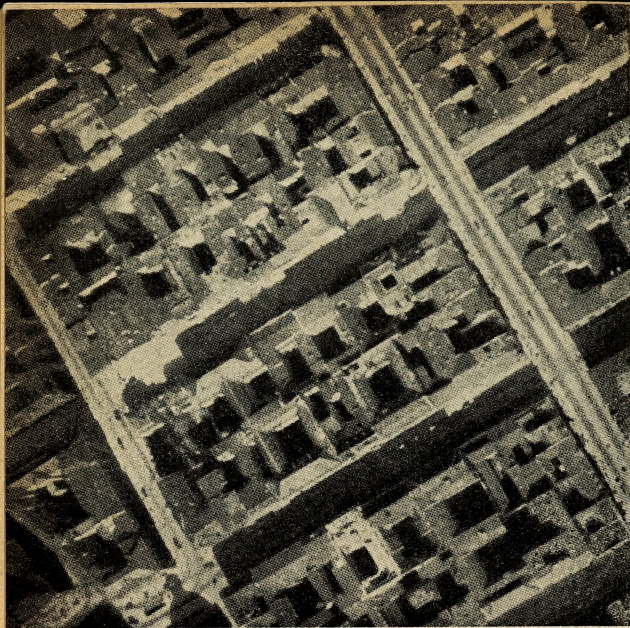
Németországban a lakótelepek túlnyomórészt közérdekű részvénytársaságok építették, amelyek az említett szigorú ellenőrzés fejében a kedvezményes áru telkeken kívül részint olcsó vagy egészen kamatmentes kölcsönöket kaptak, részint pedig lakásonként kerek összegben megállapított hozzájárulást (prémiumot). Ausztriában, így főként Bécsben, a lakótelepek nagyrészt a község tanácsa maga építette; a költségek fedezetül a magasra emelt házbérvédelmi adók szolgáltak, amelyek ugyan hosszú évekre nagy áldozatot követeltek a régi bérház-tulajdonosoktól, de azt kétségtelenül megérte a nagy lakásépítési eredmény. Angliában elvben a magántőkére bízták a lakástermelést és a közületek csak akkor és ott avatkoztak bele, mintegy injekciószerűen, részben építéssel, részben támogatással, ahol és amikor a lakásépítésben ellanyhulás állott be. Hollandiában és Olaszországban ezzel

a) Réglitulszűrt egész-ségtelen beépítés

b) Szegély beépítés

c) Sávós beépítés

Régi, kiuzsorázó telekbeépítés.
(Brunner : Weisungen der Vogelschau nyomán)

szemben túlnyomórésztben a közületek építették az új lakótelepek zömét.

Áttérve most már a magyarországi viszonyokra, vegyük sorba az egyes lakástípusokat.

Az első kategóriába sorozzuk a *nagylakást*, vagyis a *luxuslakást*.

Ezen a téren az építész teendője az, hogy a rendelkezésére álló bőségesebb pénzüsszeggel oly lakásokat készítsen oly beosztással és felszereléssel, hogy azokban a lakó egyrészt az átlagnál fokozottabb fizikai kényelmet és higiéniát, másrészt inspiráló légkört és hangulatot találjon. Mindkettőt azért, hogy kényelmes és szép otthona nagyobb és hatásosabb szellemi tevékenységre sarkallja, amelyre vagyoni helyzete — mondhatnók közérdekből — egyenesen kötelezi. Ezt pedig úgy véljük elérni, hogyha a régebbi «tartalmatlan luxus» helyét «termékenyítő luxus» foglalja el.

A történelmi cirádáknak pusztán a gazdagságot fitogtató talmi másolatai helyett nemes ízléssel alkalmazott nemes anyagok, ünnepélyes és üres pompa helyett fokozott lakályosság, szép téralakítások, még anyagi áldozatok árán is kialakított építőművészi gondolatok, szolid munka, szakszerű és jó kivitel — ezek a helyesen értelmezett modern luxuslakás kellékei. Ennek a lakáskategóriának a megoldása nem anyagi és nem társadalmi probléma, hanem kizárólag ízlésbeli, illetőleg építőművészi kérdés.

A második kategória a *polgári középosztály széles tömegeinek lakása*, mely fogalom alá főként a bérlakások tartoznak.

Ha összehasonlítjuk az éppen eme lakáskategória részére külföldön lefolyt és már az előbbiekben érintett nagytömegű lakásépítő tevékenységet a magyarorszáigival, úgy megállapítható, hogy nálunk a közületek a háború után egészen lényegtelen számú lakást építettek és eltekintve az egyidőben a bankok átmeneti támogatásával eszközölt

bérlakás-építkezésektől, a bérlakásépítés a magántőkére volt utalva. Nálunk a lakástermelés közületi támogatása a családi házak részére a *Lakásépítési Hitelszövetkezet* által adott úgynevezett LÁB-kölcsönökön kívül *adókedvezmények* megadásában merül ki. Ez utóbbiak — bár igen súlyos műszaki kikötéseket rónak az építetőkre — mégis alkalmasak voltak arra, hogy a lakástermelést felendítsék, amelynek eredményeképpen a lakásinség Budapesten érdemlegesen enyhült. De még távolról sem vagyunk ott, hogy annyi új és jó lakásunk lenne, főleg az olcsó kategóriájából, amennyire a bérlakásokban szükség volna.

Városi bérlakásaink alaprajzi rendszere általában jó és kényelmes. Jól megtervezett és praktikus beosztású, egészséges elrendezéssel, amelyben — szemben a háború előtt tapasztalt anyag- és térapazarlással — takarékosabb és ügyesebb alaprajzi beosztások készülnek, bár az újabb sokhelyűt előírt 14 méternyi épületszélesség miatt kikényszerített belső másodlagos megvilágítású hallos elrendezés felesleges reprezentatív vonást visz a lakásainkba.

Összehasonlítva a külföldi típusokkal, a helyiségek méretezése tekintetében mérsékelt középúton haladunk, amennyiben tartozunk a túlzottan kisméretű szobáktól. Szeretjük a közel egyenlő alapterületű (átlag 20—25 négyzetméternyi) elég tágas szobákat, ami arra vezet, hogy viszonylag *keves szobaszámú* lakásokban lakunk, miért is *egy szobát többféle* rendeltetésre használunk. (Például általános szokás, hogy a nappaliban vagy nappali ebédlőben hálópamlagot helyezünk el.)

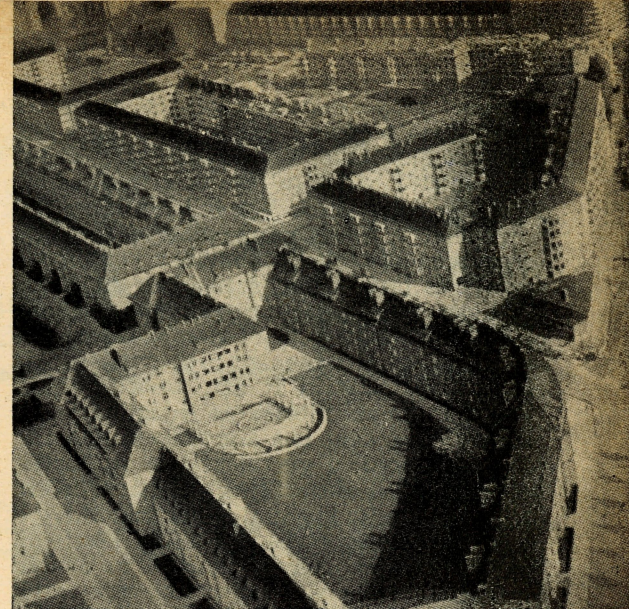
Szemben áll ezzel a *német típus*, amely éppen ellenkezőleg *kisebb* alapterületű, de *több szobát* készít, még szerényebb lakásoknál is, úgyhogy minden célra külön szoba álljon rendelkezésre. Általános német típus, amely szerint a nagy lakótelepek zöme épült, s amelyeket a hatóságok is támogatnak, a *négyszobás* típus, és pedig egy tágas nappali-étkező helyiség, amelynek területe 25—30—35 négyzetméter is elérhet (5×6 méter), amelyben mindennemű nappali tevékenység lefolyik, vagyis nappali tartózkodás, étkezések, látogatók fogadása, társalgás stb., azután három hálószoba: egy kétágyas háló a szülőknek, egy a fiúgyermeknek és egy a leánygyermeknek. Ez utóbbiak egészen kicsinyek, 8—10 négyzetméter alapterületűek, amit azonban szívesen elfogadnak, ha ezen az áron biztosítva van az, hogy a családtagok mindegyikének nemek szerint megvan a maga nyugodt, zavartalan, elkülönített hálójellege. Összterületükben ezek nem nagyobbak, mint a mi lakásaink, csak belső szétosztásukban térnek el azoktól, és ha nem is oly mértékben reprezentatívok, mint a mi hallos, nagyszobás lakástípusunk, de ennél kétségtelenül gyakorlatiabbak és őszintébbek.

Újabb bérlakásaink nagy része, amelyek központi fűtéssel és melegvíz-ellátással, bő-

séges és jó felszereléssel készültek és amelyek kedvelt alapelrendezésük folytán igen keresettek, többnyire magas lakbérűek. Így egy háromszoba-hallos lakás átlagos bére, min-köztudomású, 2000 pengő, kétszoba-hallosé 1500 pengő, egyszobásé 1000 pengő körül van, amelyhez még fűtés és melegvízszolgáltatás fejében 25 százalék jön hozzá. Ezt a bért középosztályunk tehetősebb csoportja meg tudja ugyan fizetni, ezzel szemben azonban hiány van alacsonyabb bérű modern lakásokban, amelyekben köz- és magán-tisztviselő osztályunk nagy rétege, amely a VII—XI. fizetési osztálynak megfelelő jövedelmet húz, családonként két-három gyermekkel óhajtana elhelyezkedni, akiknek legalább is három szobára kell, hogy igényük legyen, de a fenti áraknál lényegesen olcsóbban, körülbelül 1300—1400 pengő és felár nélküli évi bérral. Mivel az új bérlakások túlnyomó részében a magas építési költségek következtében reálisan számolva alacsonyabb bérért lakásokat előállítani általában nem lehet, ez az értékes lakórétegünk kénytelen fokozatosan behúzódni a háború előtt épült és ma már sok részében elavult bérlakásokba, amelyeknek bére éppen idejét múlt elrendezésüknél fogva alacsonyabb.

Ezen a ponton hiány van és itt szükséges a közületek támogatása oly értelemben, hogy nagyobb tömegben épüljenek olcsó bérű, de modern, egészséges lakások, aminőket éppen a bevezetőben említett külföldi államok, elsősorban *Németország* készített, ahol a lakberek megállapításánál az elképzelhető egyetlen reális kiindulást a középosztály kereseti lehetősége képezte, oly átlagos kulcsal, mely szerint a lakbér ne tegyen ki többet, mint a kereset egyötödét.

Még kedvezőtlenebb a helyzet a harmadik lakáskategóriánál; a *kiskeresetű és sokgyermekes családok* esetében. Ezek ugyanis kis jövedelmük folytán, nagyobb családtag-lét-

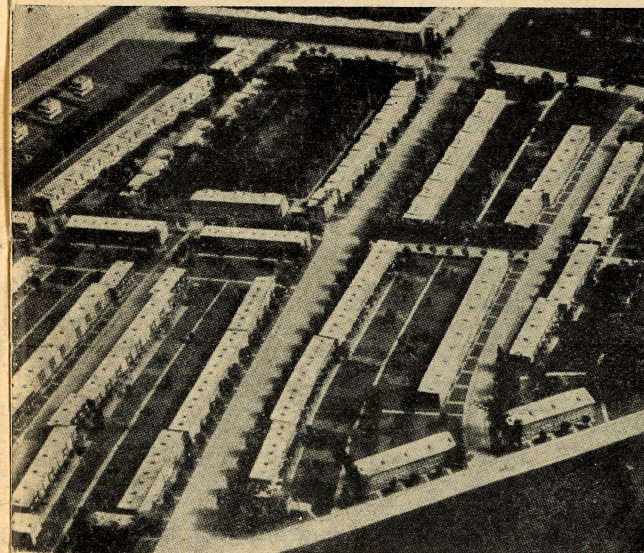
Szegély beépítés. (Heilig : Sadt und Landbaukunde. Hansa Luftbild, Berlin)

számuk ellenére, kénytelenek a létező legolcsóbb lakástípusba, vagyis az *egyszobakonyhás* lakásba behúzódni. Hogy ezeknek a kereslete milyen nagy, azt a következő adatokkal lehet megvilágítani.

Az 1930. évi népszámlálási adatok szerint Budapest lakosainak kerekén 960,000 főnyi számából 442,000 fő lakik egyszobás lakásban, vagyis a főváros összslakosságának *majdnem a fele*, pontosan 46 százaléka. Egy másik adat: a fővárosban lévő lakások száma ugyanakkor kerekén 240,000, ebből egyszobás lakás kerekén 127,000, vagyis a főváros lakásainak *több mint a fele, pontosan 53 százaléka, egyszobás*. Ezekből kiadódik, hogy az egy szobára eső lakók száma, vagyis a lakósűrűség egyszobás lakásban kerekén 3,5, ami annyit jelent, hogy az egyszobás lakásokra átlag 3 és 4 közötti lakó esik. Hangsúlyozom, hogy átlag, mert igen sok esetben 8—10 egyén is lakik ily egyszobakonyhás lakásban. A lakósűrűség a növekvő szobaszámú lakásokban természetesen arányosan csökken, mert hiszen általában a családtag-létszám kis eltérésektől eltekintve, ugyanakkora kislakásokban, mint nagylakásokban, sőt ez utóbbiakban még inkább kisebb.

Az egyszoba-konyhás lakások, eltekintve attól, hogy nagyobb taglétszámú családoknak egyetlen szobában való elhelyezése immorális, azért is túlnyomórésztben rosszak, mert ezeket a lakásokat a bérlakások legkedvezőtlenebb pontjain, hátsó zug-udvarokban helyezték el, ahova jobb lakásokat tenni már nem lehetett, miért is azok levegőtlenek és sötétek.

Ezt a kérdést a nyugati országokban tartott számos, külön e célra összehívott nemzetközi kongresszuson megvitatták és ezek eredményeképpen terveztek és építettek oly lakásokat, ahol kis területen nagyobb taglétszámú családoknak olcsó lakbér mellett az

Sávós beépítés. (Arch. B. Taut; Gut: Der Wohnungsbau in Deutschland nyomán)

eddiginél jobb elhelyezést lehetett nyújtani. Egyik ilyen megoldás szerint készítenek például egy elég tágas (körülbelül 5×4 méter alapterületű) helyiséget és akár magában a szobában, akár abba belenyúló fülkében áll a tűzhely. A kiskeresetű ember és családja ugyanis egyébként is többnyire a konyhába étkezik és tartózkodik napközben és nem a szobában, mert ezzel megtakarítja magának az ételeknek a konyhából a szobába való ki-és bevitelével járó munkát; egyetlen szobája ehhez szűk is, félti is azt, továbbá megtakarítja annak fűtését és világítását. Az asszony egyébként is a konyhában dolgozik, főz, mos, vasal, a gyermekeit is ott tartja, hogy felügyelhesen rájuk munka közben. Ha pedig mindez így van, akkor sokkal értelmesebb egy elég tágas helyiséget készíteni, úgynevezett lakókonyha részére és azután kisebbmértetű helyiségeket, amelyek ettől akár ajtóval el vannak választva, akár egy része függönnyel, amelyek éppen csak arra elegendők, hogy ott az ágyak elférhessenek, de ismét biztosítva legyen a nemek szerint elkülönített háló. Ez az elrendezés azért vált be, mert őszinte alakba önti a kiskeresetű ember lakásmódját.

Az egyszoba-konyhás lakás típusa családok részére feltétlenül kiküszöbölendő és legyen szabad itt a közületekhez fordulni azzal a kéréssel, hogy vegyék felülvizsgálat alá azt az álláspontjukat, mely szerint egy hivatali altisztnek vagy szolgának egyszobás lakás jár, nemcsak azért, hogy a közületek ily hibás lakástípusokat ne építsenek, de azért is, mert a közületek intézkedései érthetően példaadók a magánosokéra.

A kiskeresetű embereknek lakáskultúrára való nevelése pillanatnyilag a legfontosabb feladat. Amíg középosztályunk a lakáskultúra terén örvedetesen fejlődik, mert járat folyóiratokat, időnként külföldre utazik, ahol lát fejlettebb lakáskultúrát, figyeli

lakásberendezési kiállításainkat, látogatja jó lakásberendezési üzleteinket, s mindezek révén csiszolja ízlését, valamint módjában is áll tehetségéhez képest lakását ízlésesen berendezni, addig a szegényebb osztályú nagy tömegek ebben a tekintetben teljesen el vannak hanyagolva. Ezeknek a lakáskultúrára való ránevelése azonban mindaddig meg sem kezdhető, amíg jó és értelmes beosztású lakásokat nem bocsátunk rendelkezésükre, készüljenek azok bármilyen szerény anyagi eszközökkel is. A következő lépés azután a jó, praktikus és ízléses bútoroknak tömeges és olcsó előállítására.

Ezen a téren sok teendő van, de kétségtelen, hogy a magyar népet rá lehet errel nevelni, mert a lakáskultúra alapja megvan a természetében oly mértékben, mint kevés másban. Csakis ennek lehet a folyománya az, hogy minden ember, akármilyen szegény is, sőt talán a szegény még inkább, mint a jobbmódú, elemi erővel vágyakozik az önálló lakás, illetőleg ház építésére; főképpen azok, akik vidékről kerültek városokba.

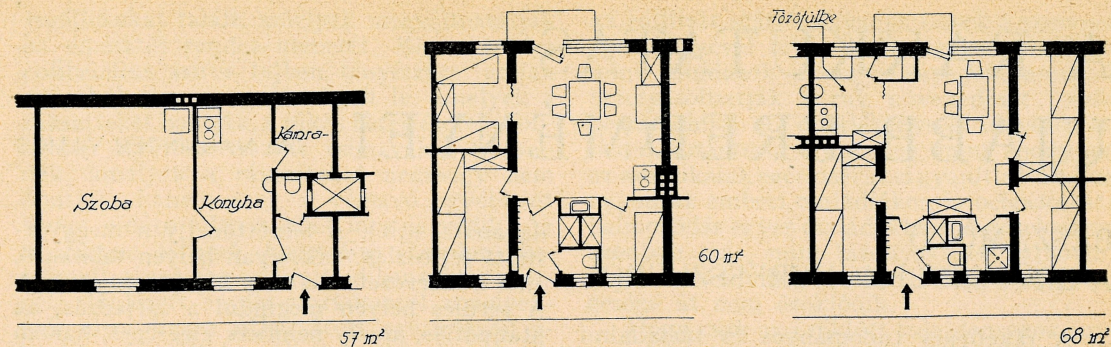
És itt térünk rá a negyedikfajta lakáskategóriára, a *kisember önálló családi házára*.

Jól tudjuk, hogy a kiskeresetű emberek hajlandók minden téren a végletekig takarékoskodni azért, hogy kis kertes házuk építésére gyűjtsenek. Nézzük meg Pest és Buda környékét: teli van apró házakkal, amelynek tulajdonosai a fővárosban dolgozó ipari munkások, hivatali altisztek, postások, vasúti és villanyoskalauzok stb., akik a reggel bejövő és este kimenő helyivonatokat megtömve közlekednek kertes családi házuk és városi munkahelyük között.

Amennyire örvedetes a kiskeresetű embereknek a városkörnyéki kertes telepeken való elhelyezkedése, annyira helytelen úton halad a kérdés gyakorlati megoldása. Ezek a lakótelepek ugyanis túlnyomórésztben rossz szul vannak megépítve. Már a beépítés módja is szakszerűtlen, a házak rossz alaprajzúak,

a higiénikus kívánalmaknak nem felelnek meg, ormótlanok és ízléstelenek, sok felesleges és ugyanakkor sok hiányt tartalmaznak és összességükben eltorzított alakját adják az ideális kertes lakótelepnek. Pedig ezekbe a telepekbe a tisztességes munkával éppen a legnehezebben kereső rétegünk egész vagyonát fekteti bele, itt tehát már a nemzeti vagyon megmentése érdekében is minden egyes fillérre fokozottan kellene őrködnünk.

A feladatot egyetlen módon lehet megoldani, s ezt ismét a németektől tanulhatjuk meg, vagyis úgy, hogy a kertes lakótelepeket *közületek* vagy ilyenek felügyelete alatt *egységesen* építsék meg gondosan kiválasztott helyen, jól előkészített városrendezési terv alapján, átgondolt tervek szerint, értelmes alaprajzzal, egyszerű és jó kivitelben, valamint ízléses meg-

A baloldali kép a rossz egyszoba-konyhás típus elrendezését mutatja, míg a másik két kép a kiskeresetű és nagyobb csalátaglétszámú lakó részére helyesen megtervezett alap-elrendezéseket, melyekben szülőknek és mindkét nembeli gyerekeknek, ha kiterjedelmű hálófülkékben is, de megvan az elkülönített hálólhelyük. Ez utóbbi lakások alapterülete alig haladja túl a helytelen elrendezésű egyszoba-konyhás lakását

jelenésben. Az ilyenformán egységesen és esztétikusan megépített telepnek egyes házait könnyű fizetési feltételek mellett eladják, kikötve természetesen a telepre való felügyelet jogát, elsősorban azt, hogy ezeken a házakon önkényesen változtatni nem lehet. Erre a legújabb példa a München mellett lévő ramersdorfi lakótelep, egy kis mintaparadicsoma az önálló, illetve ikerházakban élő kisembereknek, amely telep képe esztétikailag is felüdítő és örömet leli benne úgy az, aki benne lakik, mint az elszomorító kültelki lakótelepekhez szokott idegen, aki azt megtekinti.

Az ötödik lakásfajta a *falusi lakóház*.

A falusi lakóházzal manapság sok szó esik, és joggal, mert ez a típus a magyar nép egyik legértékesebb és számban legnagyobb tömegének otthona, amely nép elpusztul, hogyha rossz lakása van.

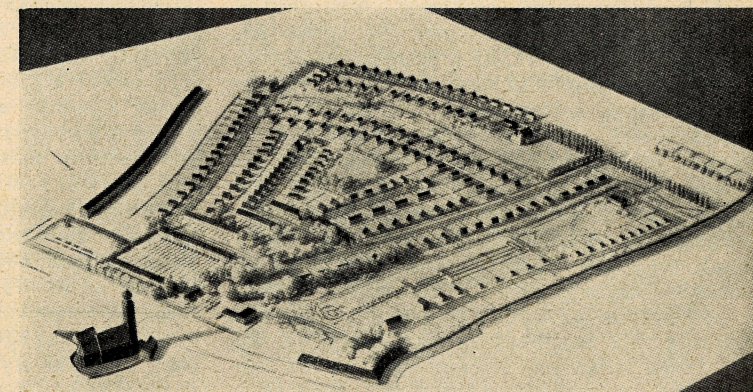
Ez a kérdés tisztán anyagi vonatkozású; itt különleges építési beavatkozásra nincs szükség. A magyar lakóház minden vidéken az ottani viszonyoknak megfelelő bölcs mérlegeléssel hosszú időn át önmagától alakult ki; annak alapelrendezésébe, beosztásába, fekvésébe beavatkozni nem szükséges, sőt nem is szabad. Mindössze az kell, hogy a falusi házakat jobb kivitelben építsék meg, nevezetesen szigeteljék a falakat és a szobadpadlót a talajnedvesség ellen, valamint ké-

szítsenek valamivel nagyobb ablakokat. Ha ehhez hozzávesszük a jó ivóvízellátást, úgy érdemlegesen feljavítottuk a falusi lakásvizonyokat.

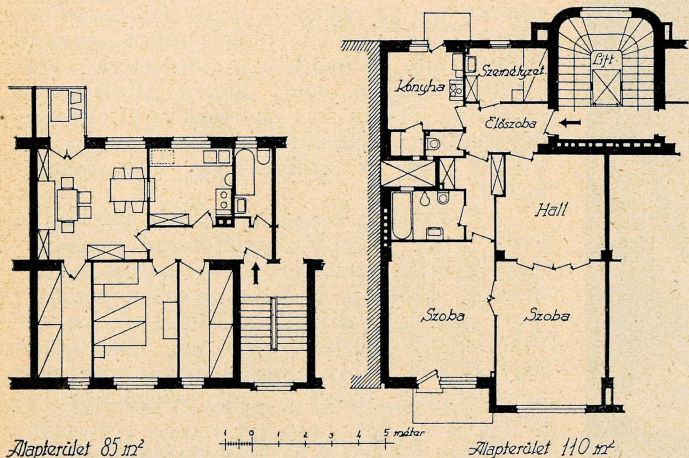
Szüükségtelen a magyar parasztház «architektúráját» megkeresni, amiről ma oly gyakorta hallani, mert ez már megvan; ellenben fontos, hogy egyrészt a már említett higiénikus javításokat keresztülvigyék, másrészt, hogy ráneveljük a falusi népet arra, hogy a lakását célszerűbben és egészségesebben használja. Ezt a nevelést eredményesen végzi az örvedetesen mindjobban elterjedő zöldkereszties falusi egészségvédelmi szolgálat.

Összefoglalva a mondottakat, a luxuslakások kérdése nem probléma; a városi középosztály lakáskérdésének megoldása helyes úton jár, de itt szükséges még az olcsó, jó, modern lakásoknak nagyobb mértékben való előállítására, ha kell, közületi támogatásokkal. Megoldatlan azonban a kisjövedelmű és nagycsaládú emberek lakáskérdése úgy a bérlőházakban, mint önálló családi házakban, éppúgy alapos feljavítást kíván a falusi lakóház.

E két utóbbi csoport részére kell a jövőben a közületeknek nagy figyelmet szentelniük, mert ezek a kategóriák foglalják magukba a lakosság túlnyomó részét, amelyeknek, ha a lakáskérdését megoldjuk, úgy azok életstandardja lényegesen feljavul.

A München-Ramersdorfi egységesen beépített kertes lakótelep, egy- és két-lakásos házakkal

Baloldalt: német bérlakás-típus egy nappali-ebédlő- és három hálószobával, összesen 6 ágygal. Beépített összterület: 85 négyzetméter.

Jobboldalt: budapesti hallos lakás két szobával. Beépített összterület: 110 négyzetméter, vagyis $1/3$ -al nagyobb a német lakásnál, tehát annival költségesebb is, viszont aránylag kevésbé intenzíven használható ki, tehát kevésbé gazdaságos.